

Museale molenvondst

Windmolens uit de collectie van het Noordelijk Archeologisch Depot.

Dat de mens zich al heel lang bezighoudt met het malen van graan is in de collectie van het Noordelijk Archeologisch Depot goed terug te zien. Het depot heeft vele dozen, stellingen en zelfs hele pallets vol met maalstenen. Het overgrote deel daarvan bestaat uit met de hand aangedreven maalstenen. Op zich niet zo heel verwonderlijk als je bedenkt dat er een paar duizend jaar van 'thuismalen' aan de komst van de windmolen voorafging.

In tegenstelling tot de grote hoeveelheid handmaalstenen liggen er in het depot op een aantal molenstenen na amper resten van windmolens. Een korte speurtocht levert niet veel meer op dan een muuranker dat mogelijk behoort heeft tot een molen in Meppel. Blijkbaar bevinden molens zich tot nog toe grotendeels buiten het blikveld van de archeologie.

Hoewel we weinig archeologische resten van windmolens zelf hebben vinden we wel met enige regelmaat afbeeldingen van windmolens op archeologische objecten. Op wandtegels en op borden van majolica en faience komen regelmatig afbeeldingen van molens voor en bijvoorbeeld ook op pijpenkoppen en tabaksdozen staan ze afgebeeld. Soms betreft het bestaande molens, maar meestal zijn ze puur decoratief.

Zoals bijvoorbeeld op een fragment van een pijpenkop dat werd gevonden in Coevorden (afbeelding 1). Op deze reliëfpijp staat een standermolen met de wieken naar links. De molen lijkt op een soort stenen onderbouw of stiepen te staan. Op de andere zijde van de pijp heeft mogelijk een afbeelding gestaan van een molenaar die een zak met graan draagt. De pijp dateert van rond 1700.

Molens die staan afgebeeld op (sier)schotels van majolica en faience maken meestal onderdeel uit van een landschap. Ook in het geval van het hier afgebeel-

de fragment van een majolica schotel zal dat het geval geweest zijn (figuur 2). De molen stond in dit geval precies in het midden van de schotel en was dus het hoofdthema.

Het fragment maakt deel uit van een grote hoeveelheid bakafval die in 1977 werd gevonden bij Harlingen en zal dus daar geproduceerd zijn. Doordat slechts een klein deel van de schotel bewaard is gebleven is de datering van het stuk niet erg makkelijk, maar een datering in de achttiende eeuw is zeer plausibel.

Op een leren schede uit de provincie Groningen is een afbeelding van een fantasiemolen met een aantal bijgebouwen aanwezig (figuur 3). Links van de molen staat een vogel. De afbeelding wordt links en rechts afgesloten door een boom.

De ouderdom van de schede is zeer makkelijk vast te stellen want de maker heeft het jaartal 1777 aangebracht. In de schede is ruimte voor een mes en een vork. Die zijn helaas niet meer aanwezig.

Dit zijn slechts drie voorbeelden van archeologische objecten met afbeeldingen met windmolens. Van de bouwwerken zelf is in het archeologisch depot niet veel terug te vinden, maar doordat zij eeuwenlang als decoratief element zijn gebruikt zijn ze al met al toch nog goed vertegenwoordigd.

Michiel Rooke is assistent beheerder bij het Noordelijk Archeologisch Depot. In het Noordelijk Archeologisch Depot worden de archeologische vondsten uit de provincies Drenthe, Friesland en Groningen bewaard. Nieuweweg 76, 9364 PE Nuis, www.nadnuis.nl.

2

1

3